

УДК 316.472.47 : 332.12

В.М. Янишівський*Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України*

ОСОБИСТІСНИЙ КОГНІТАРНИЙ КАПІТАЛ ТА ЙОГО МІСЦЕ У ФУНКЦІОНУВАННІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Узагальнено підходи вчених до сутності і структури інтелектуального капіталу, його співвідношення з особистісним когнітарним капіталом. Сформовано теоретичну концепцію особистісного когнітарного капіталу, методологічні основи його дослідження. Проаналізовано напрями впливу особистісного когнітарного капіталу на соціально-економічний розвиток та рівень життя населення країни і регіонів.

Ключові слова: особистісний когнітарний капітал, інтелектуальний капітал, соціально-економічний розвиток, рівень життя населення.

Постановка проблеми. В індустріальну епоху концепції суспільного прогресу основною цінністю визначали економічне зростання, яке повинно автоматично забезпечити підвищення якості життя населення. Однак у другій половині 20 ст. такі концепції виявили свою хибність, оскільки практичне їх застосування призводило до загострення соціальних, економічних та екологічних проблем. На сучасному етапі основною цінністю визнано розвиток людини та її творчого потенціалу. Загально визнаною стала концепція розвитку людського потенціалу, яка на перше місце ставить розширення можливостей людини щодо реалізації свого потенціалу. Такі вчені, як С. Фішер [24] і Г. Беккер [28], у 60-і рр. 20 ст. обґрунтували роль людини як особливого виду капіталу. Широкому визнанню нової теорії сприяло присудження у 1992 р. Нобелівської премії Г. Беккеру за вагомий внесок у розробку теорії людського капіталу.

Характерною рисою сучасних економічних процесів стає інтелектуалізація економіки і суспільного життя в цілому. Посилюється значення освіти і науки, інтелектуальної діяльності практично в усіх сферах економіки. Передумовою зростання ролі інтелектуального капіталу, як зазначають В.В. Онікієнко і Л.М. Ємельяненко, є перехід розвинених країн до постіндустріального суспільства, заснованого на інноваційному виробництві, в якому найважливішим фактором і ресурсом стають інтелект і творчі здібності людини [19, с. 73]. Саме ці процеси сприяють розвитку наукового і духовного потенціалу суспільства загалом і кожної людини зокрема.

У рамках концепції розвитку людського потенціалу повинна долатися суперечність між соціальною справедливістю та економічною ефективністю, які, на перший погляд, неможливо гармонійно поєднати. З приводу цього академік НАН України Е.М. Лібанова підкреслює: "... якщо мати на увазі не коротко-, а довгострокову перспективу, то економічна ефективність і соціальна справедливість взагалі не суперечать одна одній" [12, с. 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія інтелектуального капіталу зародилася ще в працях класиків економічної науки. В. Петті першим висловив ідею про те, що люди з їх виробничими здібностями є багатством країни. А. Сміт писав, що сукупний капітал нації складається з фізичного капіталу (земля, будівлі, техніка) та знань і здібностей людей [22, с. 208].

У кінці 20 – на початку 21 ст. в руслі досліджень людського капіталу активізувалися дослідження теоретичних проблем інтелектуального капіталу провідними іноземними та українськими вченими. Серед науковців, які досліджували інтелектуальний капітал, слід назвати Л. Едвінссона, М. Мелоуна [26]. Найбільш значними дослідженнями інтелектуального капіталу позначені праці українських вчених В. Гейця, О. Грішнєвої, А. Чухна [5; 23; 25]. Окремі аспекти вивчення цієї проблеми містяться в працях В. Антонюк, В. Зінова, О.Б. Бутнік-Сіверського, Н. Бонтиса, М. Юндта, В. Іноземцева, М. Армстронга [1; 2; 4; 9; 10].

Концепція інтелектуального капіталу тісно пов'язана з концепцією людського розвитку. З моменту створення Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України під керівництвом академіка НАН України Е.М. Лібанової значно активізувалися комплексні дослідження проблем людського, в тому числі інтелектуального, розвитку. Основними напрямками досліджень стали методологічні проблеми людського розвитку, відтворення демографічного потенціалу, рівень життя населення, проблеми соціального захисту, міграційні процеси [13; 14; 15; 17; 20; 21].

Проте єдності щодо розуміння сутності інтелектуального капіталу, форм його функціонування, підходів до вивчення в науковій літературі не існує. Переважаючим є розуміння інтелектуального капіталу як запасу знань, навичок, умінь, досвіду людей, що використовуються у виробництві і приносять дохід його власникові. Немає чіткої визначеності у співвідношенні таких понять, як "людський капітал" та "інтелектуальний капітал". Водночас вивчення інтелектуального капіталу переважно здійснюється на рівні організації, підприємства. Вивченню його формування і використання на національному та регіональному рівнях приділяється недостатньо уваги.

Мета статті – визначення сутності, теоретико-методологічних засад функціонування особистісного когнітарного (когнітивного) капіталу як фактора розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу. У постіндустріальному суспільстві визначальним фактором соціально-економічного розвитку стають знання та ін-

формація, якими володіють працівники. Особливу роль відіграють працівники інтелектуальної праці з високим рівнем освіти (вчені, винахідники, технічна інтелігенція, програмісти, управлінці, творчі працівники тощо) – так званий когнітаріат. У науковій літературі загальноприйнятим є визначення когнітаріату як інтелігенції та робітників, зайнятих винятково розумовою та інноваційною працею.

Постіндустріальна економіка характеризується високою часткою когнітаріату в структурі економічно активного населення. Частка когнітаріату стала однією з основних характеристик не лише ринку праці країни, а й рівня її соціально-економічного розвитку. Високорозвинені країни вже досягли високої частки когнітаріату в структурі економічно активного населення, і цей показник продовжує зростати. Саме тому українським вченим, професором В.В. Онікієнком була запропонована ідея використання поняття особистісного когнітарного (когнітивного) капіталу при розгляді персоніфікованого інтелектуального капіталу. Ця ідея нами була розвинута в напрямі розкриття структури та визначення особливостей впливу когнітарного (когнітивного) капіталу на розвиток національної економіки.

У нашому дослідженні ми розглядаємо інтелектуальний капітал як "корисні для людини, підприємства, регіону, країни знання та інформацію, які використовуються в економічній діяльності, забезпечують ефективний розвиток економіки і досягнення прогресивних соціальних стандартів" [27, с. 58]. Виходячи з того, що під інтелектуальним капіталом ми розуміємо не лише запас знань, навичок, умінь, досвіду, компетенцій людей, а й рух (нагромадження, оновлення, використання) їх у процесі суспільно-корисної діяльності, методологічно доцільним видається виокремлення в його структурі когнітарного (когнітивного) капіталу. Такий методологічний підхід дозволяє більш чітко структурувати сам інтелектуальний капітал, оскільки щодо структури останнього не існує єдиної думки.

Академік НАН України А. Чухно поділяє інтелектуальний капітал на дві складові частини: людський та структурний капітал. Перший елемент втілений у працівниках компанії у вигляді досвіду, знань, навичок, здатностей до нововведень, а другий – у тій інформації, яка належить компанії і забезпечує роботу працівників [25, с. 275–276]. О.Б. Бутнік-Сіверський виділяє такі складові інтелектуального капіталу: людський капітал (куди входить і соціальний капітал), структурний капітал, клієнтський капітал [4, с. 21–23]. На нашу думку, відокремлення структурного і клієнтського капіталу є недоцільним, оскільки вони становлять органічну єдність, яку слід розглядати як один елемент інтелектуального капіталу.

Е. Брукінг виділяє такі основні елементи інтелектуального капіталу: активи ринку, активи інтелектуальної власності, гуманітарні активи та інфраструктуру. Гуманітарні активи – це людські ресурси у вигляді знань, умінь та навичок, що використовуються фірмою, але фактично перебувають у власно-

сті її працівників. До інфраструктурних активів належать філософія управління фірми, її культура та бізнесові традиції. Активами інтелектуальної власності є патенти, торгові марки, авторські права [3].

Професор О.А. Грішнова в структурі інтелектуального капіталу виділяє 3 основні компоненти: людський, структурний та споживчий капітали, підкреслюючи при цьому, що кожен із них створюється людськими знаннями і творчістю. Особливо автор наголошує на тому, що в контексті інтелектуального капіталу "людський капітал – це сукупна кваліфікація, компетентність та інші продуктивні здібності всіх працівників підприємства, а також здобутки ... у справі ефективної організації праці ... та розвитку персоналу, здатність працівників постійно створювати і нарощувати чимраз більшу вартість" [8, с. 300].

М. Армстронг також виділяє 3 складові інтелектуального капіталу: людський, соціальний та організаційний капітали. Людський капітал – знання, вміння і здібності працівників. Соціальний капітал – знання, які передаються і розвиваються через взаємовідносини між людьми. Організаційний капітал – інституціоналізовані знання, що зберігаються в базах даних [2, с. 64].

Як видно з наведеного вище, більшість авторів у структурі інтелектуального капіталу виділяють людський капітал, що цілком справедливо, оскільки носіями знань, навичок, досвіду є люди. Разом з тим людський капітал як самостійне поняття є значно ширшим. О.А. Грішнова визначає його як "...сформований і розвинений у результаті інвестицій і накопичений людиною певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в певній сфері економічної діяльності, сприяє підвищенню продуктивності праці і завдяки цьому впливає на зростання доходів свого власника, прибутку підприємства та національного доходу" [8, с. 280].

Досліджуючи людський, інтелектуальний та соціальний капітали, О.А. Грішнова робить зауваження, що співвідношення між цими поняттями змінюються залежно від рівня аналізу. На індивідуальному рівні інтелектуальний капітал є складником людського капіталу, на рівні підприємства людський капітал є складником інтелектуального капіталу.

Розвиваючи це методологічне положення і враховуючи специфіку формування інтелектуального капіталу та особливості його функціонування на різних рівнях організації економічної діяльності, ми пропонуємо таку структуру інтелектуального капіталу:

- особистісний когнітарний (когнітивний) капітал;
- організаційний (структурний) капітал;
- соціальний капітал.

Особистісний когнітарний капітал ми розуміємо як сформований і розвинений внаслідок інвестицій і накопичений людьми запас знань, умінь, здібностей, навичок, компетенцій, досвіду, які цілеспрямовано використо-

вуються в економічній діяльності, визначають темпи економічного зростання країни, регіону, рентабельність підприємства та якість життя власника цього капіталу.

Знання, навички, інтелект як складові когнітарного капіталу формуються і розвиваються на особистісному рівні, характеризуються розвитком пізнавальних (когнітивних) процесів, зокрема таких вищих психічних функцій, як пам'ять, мислення, творча уява, креативність, і використовуються кожним окремим працівником у процесі діяльності. Когнітарний (когнітивний) капітал невіддільний від свого власника, а ефективність використання залежить від організації праці та її мотивації.

Рис. 1. Складові інтелектуального капіталу

Слід зауважити, що, на нашу думку, цілком обґрунтовано можна використовувати поняття "когнітивний капітал", яким у тій чи іншій мірі володіє кожен працівник. Однак ми вважаємо, що стосовно інтелектуального капіталу більш доцільним є використання поняття "когнітарний капітал", яке вказує на більш високий рівень розвитку пізнавальних процесів, об'єктивованих у знаннях, навичках, компетенціях, досвіді, інтелекті, що використовуються у творчій, інноваційній діяльності.

Об'єднаний на рівні організації (підприємства) когнітарний (когнітивний) капітал у вигляді запасу знань, інтелекту, навичок, компетенцій може

бути ефективно використаний для досягнення спільних цілей, якщо будуть створені відповідні умови для переміщення потоку знань, обміну знаннями та їх розвитку в процесі взаємодії людей. Якість і кількість таких взаємодій і взаємовідносин між людьми визначаються соціальним капіталом як сукупністю горизонтальних зв'язків між ними, соціальних контактів, норм, довіри тощо. Соціальний капітал відтворюється шляхом інтенсивного використання мереж і зв'язків [6, с. 20].

Знання, якими володіє організація, а не окремі її працівники, становлять організаційний, або структурний, капітал. Це впроваджені, інституціоналізовані знання, що зберігаються за допомогою інформаційних технологій і доступних баз даних. Організаційний капітал створюється людьми (когнітаріатом) і є похідним від соціального капіталу. Тож можна стверджувати, що інтелектуальний капітал реалізується шляхом взаємодії трьох його складових, тому вимагає відповідного управління як щодо формування, накопичення, так і ефективного використання.

Сучасні тенденції економічного розвитку провідних країн світу однозначно засвідчують вирішальну роль когнітарного капіталу в соціально-економічному розвитку. Основні чинники цього такі:

1. Становлення постіндустріального суспільства та інформаційної економіки, яка базується на знаннях, інформації, творчій праці. У такому суспільстві суть праці змінюється, і людина стає центральним елементом економічної системи.

2. Тенденції розвитку відносин власності. Працівники, зокрема когнітаріат, залучаються до власності на засоби виробництва, що супроводжується підвищенням мотивації праці і високою її оплатою та, відповідно, підвищенням соціально-економічної ефективності виробництва.

3. Структурні зміни економіки. Сфера послуг, безпосередньо пов'язана із людським розвитком, стає основою економіки.

Посилюється значення особистісного когнітарного капіталу і внаслідок загального визнання необхідності переходу до моделі стійкого розвитку, за якого забезпечується збереження сукупного капіталу суспільства – відтвореного (будівлі, обладнання та інше), природного (природні умови і ресурси) та інтелектуального капіталу. За стійкого розвитку обсяг цих трьох видів капіталу повинен хоча б не зменшуватися. В умовах постіндустріального суспільства економічна ефективність перестає бути головним індикатором суспільного прогресу, пріоритети змінюються в напрямі людського розвитку.

З цього приводу В.М. Новіков зауважує, що "Орієнтація на економічне зростання, за умов інтеграції і відкритості національної економіки, без компенсуючих і страхових механізмів згубна для людського потенціалу" [17, с. 30]. Тому для забезпечення стійкого розвитку суспільства економічне зростання повинно бути спрямоване на розвиток людського потенціалу. Отже, необхідним є переосмислення співвідношення економічної політики

і соціальної політики. На думку А.М. Колота, "соціальна політика – це не допомога малозабезпеченим, а це інститут, що має інші цілі та інше походження" [11, с. 40]. Соціальна політика не повинна залишатися похідною від економічної політики, а бути самодостатнім інструментом державної політики, що забезпечує соціальну стабільність і створює передумови стійкого економічного зростання.

Вплив особистісного когнітарного капіталу на соціально-економічний розвиток країни (регіону) відбувається на трьох рівнях: на мікрорівні він впливає на добробут індивіда; на мезорівні справляє вплив на роботу підприємства (організації); на макрорівні – зумовлює соціально-економічний розвиток країни (регіону).

Дуже важливим є усвідомлення того, що єдиним джерелом економічного зростання у довгостроковій перспективі є підвищення продуктивності праці, яке можливе за удосконалення технологій та організації виробництва шляхом інновацій, покращення професійних та особистісних характеристик працівників. Саме особистісний когнітарний капітал стає головним фактором зростання продуктивності праці. На індивідуальному рівні підвищення продуктивності праці сприяє зростанню заробітної плати та інших винагород, що призводить до зростання споживчого попиту, який, відповідно, стимулює економічне зростання. На рівні підприємства (організації) підвищення продуктивності праці стимулює подальші інвестиції в особистісний когнітарний капітал працівників з боку власників підприємства з метою подальшого зростання продуктивності праці, що, врешті, прискорює економічне зростання. На макроекономічному рівні підвищення продуктивності праці дозволяє залучати нові ресурси для інвестицій в особистісний когнітарний капітал, що супроводжується відповідним зростанням інтелектуального капіталу нації, а це, у свою чергу, є основою підвищення рівня соціально-економічного розвитку країни.

Характерним атрибутом когнітаріату як інтелектуальної частини суспільства, що спирається на високий рівень розвитку пізнавальних процесів, є здатність до інноваційної праці. П. Друкер визначає інноваційну працю як працю, що потребує широкого кола знань [7, с. 46]. Академік В.М. Геєць дає таке визначення: "інноваційна праця – сукупність інтелектуальних і професійних властивостей специфічного товару "робоча сила", що характеризують її відмінності від інших якісних характеристик робочої сили залежно від певної сфери знань і трудової діяльності" [23, с. 211–212].

Крім вищої продуктивності праці, для працівника зі значним когнітарним капіталом характерна вища готовність до інновацій на робочому місці, генерування нових ідей для удосконалення роботи підприємства. Такий працівник здатен швидко освоювати нові технології і використовувати їх в роботі. Завдяки розвитку інноваційної праці люди отримують можливість досягати кращих результатів з меншими затратами зусиль та часу.

Для визначення впливу особистісного когнітарного капіталу на соціально-економічний розвиток необхідно враховувати як самі його характеристики, так і ефективність функціонування. Цілком очевидно, що таких параметрів може бути багато, враховуючи складність та особливості цього складника інтелектуального капіталу. На нашу думку, найбільш значущими параметрами можна вважати:

- 1) рівень освіти;
- 2) включеність в інноваційну діяльність;
- 3) культурно-психологічні якості.

Із масиву показників, які визначають ці параметри особистісного когнітарного капіталу, нами будуть вибрані ті, що характеризуються найбільш тісною пов'язаністю із результируючим показником, визначеною за допомогою коефіцієнтів кореляції.

Показники, що характеризують особистісний когнітарний капітал:

- 1) частка працівників, які мають вищу освіту;
- 2) кількість студентів у вищих навчальних закладах на 1000 населення;
- 3) кількість працівників, які підвищували кваліфікацію, на 1000 осіб економічно активного населення;
- 4) кількість фахівців вищої кваліфікації, зайнятих в економіці, на 10 тис. осіб економічно активного населення;
- 5) кількість фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи, на 1000 осіб економічно активного населення;
- 6) відвідування закладів культури та мистецтва.

Знання людини є головною складовою особистісного когнітарного капіталу і мають величезне значення для розвитку країни. Рівень знань визначається розвитком освіти, яка справляє як безпосередній, так і опосередкований вплив на соціально-економічний розвиток країни та регіону. Безпосередній вплив виражається в зростанні рівня знань і професійної кваліфікації людини, що веде до підвищення продуктивності праці. Ігнорування значення освіти призводить до значних витрат держави в майбутньому, оскільки низький рівень освіти і кваліфікації працівників негативно позначається на їхній зайнятості та ефективності праці, збільшує ймовірність зростання кількості незабезпеченого населення, яке потребуватиме соціальної підтримки держави. Опосередкований вплив не піддається формалізації, тому неможливо зробити його кількісну оцінку. Головні напрямки такого впливу освіти на соціально-економічний розвиток пов'язані з покращенням культурно-психологічних та моральних якостей працівників, позитивною залежністю між рівнем освіти і станом здоров'я людини та з ефективністю прийнятих рішень.

Неможливо переоцінити значення освіти у формуванні особистісного когнітарного капіталу України. Як зазначає професор В.М. Новіков, "при різкому майновому та соціальному розмежуванні українського суспільства освіта є одним із небагатьох соціальних інститутів, які первісно забезпечу-

ють молодому поколінню активну участь у ринковій економіці на рівних правах" [16, с. 26].

У структурі знань людини заслуговує на особливу увагу володіння економічно важливою інформацією. Для володіння цією інформацією недостатньо здобутої освіти і практичного досвіду, необхідне постійне оновлення інформації за рахунок якомога ширшого кола джерел. Наявність економічно важливої інформації дозволяє індивіду обирати те місце роботи, де будуть забезпечені вищий дохід і кращі умови праці, тобто максимально ефективно використовуватиметься власний інтелектуальний капітал. В економічній науці розглядається поняття інформаційної нерівності, яка стала одним з головних чинників нерівності людей в сучасних умовах. Через різні можливості доступу до джерел інформації люди опиняються у різних стартових умовах економічної діяльності.

Культурно-психологічні якості людини в структурі особистісного когнітарного капіталу в багатьох випадках відіграють не меншу роль, ніж знання і здібності. Адже для досягнення успіхів у кар'єрі недостатньо просто бути професіоналом своєї справи, необхідно також уміти працювати з людьми, використовувати можливості неформального спілкування, певним чином пристосовуватися до мінливих зовнішніх умов. Культурно-психологічні якості включають ментальні і духовні цінності, мотивацію, рівень свободи, участь у суспільно-політичному житті.

Сьогодні в економічній науковій думці все частіше робиться акцент на значенні духовності людини в економічному розвитку. Адже самі знання – нейтральні, їх можна використовувати як з користю для людини, так і проти неї. Інтелект може використовуватися на користь суспільству тільки у високоморальному середовищі. Тому саме від духовності і моральних норм, що панують у суспільстві, залежить суспільний прогрес. І для вирішення накопичених проблем, в тому числі глобальних, потрібна внутрішня трансформація людини, що базується на покращенні людських якостей, зміні способу мислення.

Висновки. Дослідивши сутність та різні аспекти функціонування когнітивного (когнітарного) капіталу, можна виділити такі напрями його впливу на економічний розвиток країни та регіонів:

- підвищення продуктивності праці;
- розвиток інноваційної праці, зростання можливостей використання новітніх технологій;
- підвищення ефективності управлінських рішень;
- зростання споживчого попиту та приватних інвестицій завдяки зростанню доходів населення;
- безпосередній вплив розвитку людини на функціонування сфери послуг, роль якої постійно зростає;
- підвищення рівня моральності суспільства.

Отже, особистісний когнітарний капітал в сучасних умовах перетворився на головний чинник соціально-економічного розвитку, і тому дослідження механізму його впливу має величезне теоретичне і прикладне значення. Особистісний когнітарний капітал впливає на швидкість і якість економічного зростання, визначає ефективність використання виробничого, фінансового та природного капіталу.

Особистісний когнітарний капітал виступає не просто визначальним фактором, а й індикатором соціально-економічного розвитку. Визнання інтелектуального капіталу (основна складова якого – особистісний когнітарний капітал) головним ресурсом розвитку означає становлення суспільства, в якому саме людина знаходиться в центрі соціально-економічної системи. Визнання людини як кінцевої і головної мети суспільного прогресу повинно забезпечити стійкий розвиток суспільства, неможливий без відтворення особистісного когнітарного капіталу.

-
1. *Антонюк В.П.* Формування та використання людського капіталу в Україні: соціально-економічна оцінка та забезпечення розвитку : моногр. / В.П.Антонюк ; НАН України, Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2007. – 348 с.
 2. *Армстронг М.* Практика управління людськими ресурсами / М.Армстронг ; пер. с англ. под ред. С.К.Мордовича. – 8-е изд. – СПб. : Питер, 2004. – 832 с.
 3. *Брукинг Э.* Интеллектуальный капитал: ключ к успеху в новом тысячелетии / Э.Брукинг ; пер. с англ. под ред. Л.Н.Козачин. – Питер, 2001. – 228 с.
 4. *Бутнік-Сіверський О.Б.* Интеллектуальный капитал: теоретичний аспект / О.Б.Бутнік-Сіверський // Интеллектуальный капитал. – 2002. – № 1. – С. 16–27.
 5. *Грішнова О.А.* Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О.А.Грішнова. – К. : Знання, 2001. – 254 с.
 6. *Грішнова О.А.* Соціальний капітал: сутність, значення, взаємозв'язок з іншими формами капіталу / О.А.Грішнова, Н.М.Полив'яна // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 3. – С. 19–23.
 7. *Друкер Питер Ф.* Рынок: как выйти в лидеры: практика и принципы / Питер Ф. Друкер. – М. : СП "Бук Чембер Интернешнл", 1992. – 185 с.
 8. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підруч. / А.М.Колот, О.А.Грішнова, О.О.Герасименко та ін. ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М.Колота. – К. : КНЕУ, 2009. – 711 с.
 9. *Зинов В.* Интеллектуальный капитал как базовая характеристика стоимости бизнеса / В.Зинов, К.Сафарян // Интеллектуальна власність. – 2001. – № 5–6. – С. 23–25.
 10. *Иноземцев В.Л.* За пределами экономического общества / В.Л.Иноземцев. – М. : "Academia" – Наука, 1998. – 640 с.

11. *Колот А.М.* Соціальна політика в умовах глобалізації та лібералізації економічних відносин: здобутки, втрати, тенденції / А.М.Колот // Демографія та соціальна економіка. – 2008. – № 1. – С. 23–41.
12. *Лібанова Е.М.* Гуманізм, суспільна інтеграція та соціальний розвиток / Е.М.Лібанова // Демографія та соціальна економіка – 2010. – № 2. – С. 3–15.
13. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір : моногр. / за ред. Е.М.Лібанової ; Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України ; Прогр. розв. ООН в Україні. – К., 2008. – 316 с.
14. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій / за ред. Е.М.Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України ; Держкомстат України, 2006. – 355 с.
15. *Макарова О.В.* Державні соціальні програми: теоретичні аспекти, методика розробки та оцінки : моногр. / О.В.Макарова. – К. : Ліра-К, 2004. – 328 с.
16. *Новіков В.М.* Освіта як інструмент професійної і соціальної мобільності / В.М.Новіков // Демографія та соціальна економіка. – 2010. – № 2. – С. 26–35.
17. *Новіков В.М.* Соціальна інфраструктура як фактор збереження демографічного потенціалу країни / В.М.Новіков // Демографія та соціальна економіка. – 2004. – № 1/2. – С. 27–36.
18. *Онiкiєнко В.В.* Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України / В.В.Онiкiєнко, Л.М.Ємельяненко, І.В.Терон ; за ред. В.В.Онiкiєнка. – К. : РВПС України НАН України, 2006. – 480 с.
19. *Онiкiєнко В.В.* Соціальний капітал нації: методологічні проблеми дослідження сфер економічної взаємодії / В.В.Онiкiєнко, Л.М.Ємельяненко // Укр. соціум. – 2009. – № 3 (30). – С. 72–82.
20. *Онiкiєнко В.В.* Удосконалення соціально-трудо­вих відносин як важлива умова забезпечення людського розвитку / В.В.Онiкiєнко // Демографія та соціальна економіка. – 2004. – № 1/2. – С. 102–109.
21. Рівень життя населення України / Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України ; за ред. Л.М.Черенко. – К. : Консультант, 2006. – 428 с.
22. *Смит А.* Исследование о природе и причинах богатства народов / А.Смит. – М., 1962.
23. Україна у вимірі економіки знань / за ред. В.М.Гейця. – К. : "Основа", 2006. – 592 с.
24. *Фишер С.* Экономика / С.Фишер, Р.Дорнбуш, К.Шмалензи. – М. : Дело, 1993.
25. *Чухно А.А.* Інформаційна постіндустріальна економіка: теорія і практика / А.А.Чухно. – К. : Логос, 2003. – 631 с.
26. *Эдвинссон Л.* Интеллектуальный капитал. Определение истинной стоимости компаний. Новая постиндустриальная волна на Западе : антол. / Л.Эдвинссон, М.Мелоун ; под ред. В.Иноземцева. – М. : Академия. – 1999. – 1067 с.

27. Янишівський В.М. Сутність і складові інтелектуального капіталу в контексті впливу на соціально-економічний розвиток та якість життя населення регіону / В.М.Янишівський // Зайнятість та ринок праці : міжвідом. наук. зб. НАН України і Міністерства праці та соціальної політики України. – К., 2009. – Вип. 21/22. – С. 52–69.

28. Becker G.S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education / G.S.Becker. – Chicago : The University of Chicago Press, 1992.

Отримано 15.09.11

В.М. Янышевский

ЛИЧНОСТНЫЙ КОГНИТАРНЫЙ КАПИТАЛ И ЕГО МЕСТО В ФУНКЦИОНИРОВАНИИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО КАПИТАЛА

Обобщены подходы к сущности и структуре интеллектуального капитала, его соотношению с личностным когнитарным капиталом. Сформирована теоретическая концепция личностного когнитарного капитала, методологические основы его исследования. Проанализированы направления влияния личностного когнитарного капитала на социально-экономическое развитие и уровень жизни населения страны и регионов.

Ключевые слова: личностный когнитарный капитал, интеллектуальный капитал, социально-экономическое развитие, уровень жизни населения.

V.M. Yanyshivscyy

PERSONALITY COGNITIVE CAPITAL AND HIS PLACE IN FUNCTIONING OF INTELLECTUAL CAPITAL

Approaches of scientists to essence and intellectual capital structure, his correlation with a personality cognitive capital are generalized. Theoretical conception of personality cognitive capital, methodological bases of his research are formed. Directions of influencing of personality cognitive capital on socio-economic development and life standards for people of country and regions are analyzed.

Key words: personality cognitive capital, intellectual capital, socio-economic development, life standards for people.